Een theatraal memorandum

Mémorandum théâtral

A theatrical memorandum

Isabelle Galichon

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/temoigner/1242>

DOI : 10.4000/temoigner.1242

ISSN : 2506-6390

Éditeur :

Éditions du Centre d'études et de documentation Mémoire d'Auschwitz, Éditions Kimé

Édition imprimée

Date de publication : 1 octobre 2014

Pagination : 27

ISBN : 978-2-84174-674-3

ISSN : 2031-4183

Référence électronique

Isabelle Galichon, « Een theatraal memorandum », *Témoigner. Entre histoire et mémoire* [Online], 118 | 2014, Online op 01 octobre 2015, geraadpleegd op 23 octobre 2020. URL : <http://journals.openedition.org/temoigner/1242> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/temoigner.1242>

LO REAL VOLGENS ISRAEL GALVÁN

OP DE SCÈNE Een unieke choreografie, een lichamelijke en spirituele oefening, een verhaal zonder woorden over de vervolging van de zigeuners.

Nadat hij in Sevilla de opvoering van Arena bijwoonde, een voorstelling met zes choreografieën over stierengevechten, beschreef Georges Didi-Huberman de dans van Israel Galván als een 'dialectiek van de montage': 'Hij zoekt een handeling die de gruwelijke *hakbeweging*, de *genadeslag*, kan verzoenen met de sierlijkheid van een dans of een dynamiek' (vertaald uit *Le danseur des solitudes*, Parijs: Minuit, 2006, 178). In zijn laatste ballet, *Lo Real/Le Réel/The Real*, verdiept Israel Galván zich in de vervolging en uitroeiing van de gitanos tijdens de Tweede Wereldoorlog en knoopt hij zo aan bij de dramatische spanning die, opnieuw volgens Didi-Huberman, aan de basis ligt van het kunstwerk. Hij creëert een tijdskauder dat losstaat van de dans, maar ook verschilt van de abstracte tijd waarin hij *El final de este estado de cosas*, *redux* situeert, zijn laatste werk over de Apocalyps van Johannes. Met *Lo Real* wil Galván zich inschrijven in de reële, historische tijd. Hij breekt met de eenzaamheid die zijn choreografieën traditioneel kenmerkt en brengt zowel zijn lichaam als zijn kunst terug tot de essentie: een pure vorm voor 'een gemeenschappelijke dans' (*ibid.*, 15). Galván baseert zich op de verhalen die zijn kindertijd hebben beheerst, en gaat de uitdaging aan om de gruwel van het nazisme op de scène te brengen. Weinig kunstenaars hebben zich tot dusver gewaagd aan de encensering van de zigeunerdeportatie. De *bailaor*, de Sevillaanse danser, vond een gepaste en overtuigende manier om het geweld uit te beelden – nochtans een moeilijke evenwichtsoefening. De oplossing ligt in de kunst zelf: alleen de flamencodans, als uitdrukking van het geheugen en de virtuositeit van het zigeunervolk, kan die historische realiteit weergeven.

Al vanaf de proloog, 'Se corta el aire', herkennen we de traditionele flamencostijl waaraan Galván refe-

© Javier Del Real

reert. Met dat verschil dat we geen *temple*¹ zien, geen ingehouden gebaren of lang uitgerekte bewegingen. De danser strekt zijn arm en doorklieft de ruimte: zijn hand maakt geen sierlijke kronkels maar vormt een perfecte lijn, als een vlijmscherp mes. In één krachtige beweging geselt hij de lucht, de ruimte, de werkelijkheid, *lo real*. Niet om een ultieme betekenis te zoeken, maar om te zien wat er overblijft. In de stilte van deze scène veroorzaakt één enkele beweging een explosie van energie. De kille soberheid van het eerste deel ruimt dan plaats voor een vrijere en meer diverse scenografie, en het is in de combinatie van beide elementen dat het stuk kan groeien.

Lo Real volgt geen narratieve structuur: het is veeleer een organische en unieke samenvloeiing van muziek, choreografie en beeld. Zachte, natuurlijke tim-

bres wisselen af met de *laína*, die typische passionele flamencostem met scherpe uithalen in de hogere registers. Beetje bij beetje verkleinen de zangers de cirkel rond de *bailaor*. Met gitaar, *palmas*, piano en percussie brengen de muzikanten een originele versie van 'Hitler in my heart' (Anthony and the Johnsons) en spelen ze nummers van Juan Gomez 'Chicuelo'. Naargelang de intensiteit van de choreografie, glijdt de muziek van het lamento van de *cante jondo* over free jazz naar dissonante akkoorden.

Het beeld, en meer bepaald het filmische beeld, maakt eveneens deel uit van de scenografie. Net als in een stille film kondigen panelen het begin van elke nieuwe scène aan. Daarnaast zien we fragmenten uit *Canta Gitano* van Tony Gatlif, en wordt er verwezen naar *Tiefand*, waarin Leni Riefenstahl zigeuners liet figureren en zelf een flamencodanseres speelde. Al maken deze beelden niet de kern uit van het stuk, het is wel een manier van Galván om te reflecteren over de representatie van de uitroeiing.

Twee passages zijn werkelijk magistraal: Israel Galván die 'de trein' danst op een metalen plaat, die het bezeten geroffel van de *taconeos* luid doet weerklinken in de zaal, en Isabel Bayón die Leni Riefenstahls interpretatie van Carmen imiteert en zo van het Duitse cabaret een karikatuur maakt. Galván creëert een dramatische spanningsboog en houdt de kijker geboid tot de laatste scène, wanneer hij panelen opzet om het podium af te sluiten en met een priemende vinger het publiek aanwijst. De werkelijkheid heeft het heden ingehaald. ■

Isabelle Galichon

→ Meer info

◆ *Lo real/Le réel/The real*

Een productie van het Teatro Real van Madrid, in coproductie met het Parijse Théâtre de la Ville.

Dansers : Israel Galvan, Belen Maya en Isabel Bayon

Gitaar : Juan Gomez 'Chicuelo'

Piano : Alejandro Rojas Marcos

Dans, zang en *jaleos* : Caracafé, Bobote en Uchi

◆ *Torobaka*, het nieuwste stuk van Israel Galván en Akram Khan, gaat in première in België op 8 oktober 2014 (Concertgebouw Brugge), in het Verenigd Koninkrijk op 3 november 2014 (Sadler's Wells, Londen) en in Nederland op 2 februari 2015 (Stadsschouwburg Amsterdam). Het zal ook nog te zien zijn in Parijs vanaf 16 december 2014 (Théâtre de la Ville).

(1) Term uit de stierengevechten : langzame beweging van de matador naar de stier.

© Jean-Louis Fernandez

EEN THEATRAAL MEMORANDUM

Van 13 maart tot 17 mei 2014 bracht het Théâtre de l'Atelier uit Parijs *Femme non-réeducable. Mémoire théâtral sur Anna Politkovskaïa* van Stefano Massini, in een regie van Arnaud Meunier en met Anne Alvaro in de titelrol. Het is een stuk over herinnering – die naar boven komt in de soms onsaamhangende en fragmentarische tekst, en wordt gedragen door het verhaal van de getuige. Het spel is minimalistisch. De herinnering wordt slechts belichaamd door twee stemmen en een viool: het is Anna Politkovskaja's verhaal, haar getuigenis, die in scène wordt gezet. Het decor is spookachtig, met alleen de subtiele belichting en een vervallen gebouw op de achtergrond.

Het theater biedt hier nieuwe perspectieven voor de representatie van herinnering en getuigenis. De tekst zelf is niet van Anna Politkovskaja, maar is een (re)constructie van Massini. ■

Isabelle Galichon